

Debatt

Svar till Ola Christensson

Ola Christensson har läst min avhandling noga, kanske noggrannare än de flesta. Men han har gjort det som fan läser bibeln. Och han är upprörd, mycket upprörd. Så upprörd och provocerad att han ansåg sig föranledd att dela med sig av sin ilska i *Fornvännen*.

Det finns partier i min avhandling jag är nöjd med och sådant jag är mindre nöjd med. Någon gång måste man ju sätta punkt som det heter. Men i det stora hela menar jag att min frågeställning är angelägen, mitt material omfattande och noga genomgången, och mina slutsatser väl underbyggda. Dessutom har allt blivit grundligt prövat vid disputationen av min opponent Jörn Staecker. Jag tänker därför inte bemöta Christenssons alla synpunkter här eftersom det alltså inte finns någon anledning att ännu en gång upprepa min argumentation. Att inte sedan alla håller med mig, att vissa till och med blir provocerade av den är helt i sin ordning. Det var nämligen inte min föresats att reproducera och bekräfta gammal forskning på området.

En hel del i Christenssons furiösa inlägg är helt poänglöst i sammanhanget. Exempelvis upplysningen om att »Kyrkogårdarnas skarpa avgränsning från omvärlden var lika mycket juridisk som andlig». Jag väljer att inte kommentera det. I några fall har han nästan ordagrant tagit min källkritik och gjort den till sin egen vilket blir mycket märkligt. Eftersom han då har utelämnat en hel del resonemang jag för kring detta måste jag säga att min egen kritik av mig själv är betydligt mer omfattande och uttömmande än de lösryckta meningar Christensson gjort till sina. Ibland anar man även att han inte är helt uppdaterad på nyare arkeologisk forskning, exempelvis vad gäller husabyar och boindelning eller om diskussionen om kultplatskontinuitet (se vidare Olausson 2000; André et al. 2002; Theliander 2002 och där anf. Litt.).

Ett par rejäla missförstånd i Christenssons inlägg vill jag reda ut. Skriver man om Väster-

götland under vikingatid och tidig medeltid är det svårt att inte förhålla sig till Harald Widéen och hans avhandling *Västsvenska vikingatidsstudier* (1955). Christensson menar att jag tar heder och ära av Harald Widéen när jag beskriver honom som mera museiman än arkeolog. Det är en orättvis beskyllning av Christensson: jag skulle nästan kunna beskriva mig själv på det viset och det är verkligen inget nedsättande omdöme.

Sedan citerar Christensson ett ställe där jag skrivit att Widéens avhandling »var metodologiskt och teoretiskt föråldrad när den publicerades 1955» och klämmer till med att det inte är »rimligt att klandra Widéen för att han på 1950-talet saknade tillgång till elektronisk databehandling (*sic!*) och ¹⁴C-analyser». Men Christensson har i ilskan feltolkat mig. Jag skulle vilja påstå att Harald Widéens avhandling varken var bättre eller sämre än mycket annat som producerades av svenska arkeologer efter 1945. Arkeologiämnet hade vid 1950-talets början stagnerat och kommit rejält på efterkälken metodologiskt och teoretiskt jämfört med många andra ämnen. Man hade kört sönder mellankrigstidens kulturhistoriska paradigm men ännu inte anammat den naturvetenskapligt inspirerade exakthet som kom vid slutet av 1950-talet (här kan man nämna Mats P. Malmers avhandling från 1962 som paradexempel). Jag menar att Västsvenska vikingatidsstudier är en tidstypisk avhandling från en period då arkeologiämnet i sin helhet inte glänste. Och detta utan att på något sätt ringakta eller förneka Widéens mångåriga forskargärning och betydelse som museiman och arkeolog (hans omfattande bibliografi är publicerad av Sandberg 1995).

Ett annat missförstånd Christensson gör en poäng av handlar om att jag »...inte diskuterar Maria Vretemarks ... undersökning av Karlebyns äldsta kyrka i Leksberg sn». Visserligen har lokalen av misstag fallit bort från mitt index på s. 253, men den finns med både i min katalog

(lokal 21) och i min slutdiskussion. Denna undersökning är ännu inte publicerad men Maria Vretemark har haft vänligheten att låta mig ta del av hennes dokumentation och analyser. Det finns inget i det arkeologiska eller osteologiska materialet från platsen som tyder på att de som fått sin sista vila där varit något annat än en normal, enkel bondebefolkning.

I Vretemarks (1998) populära häfte om undersökningarna av Karleby kyrka, som Christensson hänvisar till, omnämns det faktum att de flesta tidiga kyrkor kan betecknas som privata gårdskyrkor. Dessutom diskuteras ortnamnet Karleby. Det är möjligt att det är detta Christensson syftar på, och som skulle tala »emot Thelianders tes om ett kristnande underifrån». Att de första kyrkorna var privata och inte uppförda på centralt direktiv är i själva verket ett av flera argument för ett folkligt initierat kristnande underifrån. Att det intressanta vikingatida ortnamnet Karleby ofta brukar sättas i samband med män i vapen är riktigt men bevisar varken det ena eller det andra i religionsskiftesdiskussionen menar jag.

Christensson avslutar sitt inlägg med att konstatera att »Thelianders påstående att religionsskiftet gick snabbt är obevisat» eftersom »med något enstaka dendrokronologiskt undantag har ingen av de undersökta anläggningarna kunnat dateras exakt». Detta är ett ovederhäftigt uttalande uppenbarligen byggt på okunskap om arkeologisk metodik. Arkeologisk dateringsmetodik bygger på typologi och stratigrafi kombinerade med naturvetenskapliga dateringar. Den syftar inte till att i första hand ringa in ett årtal; det är istället den sammantagna bilden ur ett jämförande perspektiv som är viktig. Och där är mitt källmaterial solklart. Samtliga undersökta förkristna gravar i Väster-

götland som över huvud taget går att datera arkeologiskt ligger före 950. I andra delar av landet hittar man, ofta i gravfältens utkanter, skellettgravar som på olika sätt tydligt kan dateras till 1000- och i något fall till och med 1100-tal. Dessa saknas helt i Västergötland.

Jag ser fram emot ytterligare diskussion om religionsskiftet i allmänhet och Skandinaviens kristnande i synnerhet ur nya perspektiv. Frågan är långt ifrån färdigutredd och inga forskningsresultat är för evigt huggna i sten. Detta oavsett om de är framtagna av Montelius, Widéen, Gräslund, Andrén, Theliander eller Sanmark.

Referenser

- Andrén, A; Jennbert, K. & Raudvere, C. (red.), 2002. *Plats och praxis. Studier av nordisk förkristen ritual. Vågar till Midgård 2*. Lund.
- Malmer, M.P., 1962. *Jungneolithische Studien*. Acta Archaeologica Lundensia, Series in octavo 2. Lund.
- Olausson, M., (red.). 2000. *En bok om husabyar*. Skrifter 33. Riksantikvarieämbetet, avdelningen för arkeologiska undersökningar. Stockholm.
- Sandberg, N., 1995. *Medeltidskonst och fornfynd. Harald Widéens bibliografi 1931–1993*. Föreningen för Västgötalitteratur. Skara.
- Theliander, C., 2002. Kultplatskontinuitet i Västergötland? Ett inlägg i en nygammal debatt. *META* 2002:4. Lund.
- 2005. *Västergötlands kristnande. Religionsskifte och gravskickets förändring 700–1200*. GOTARC series B, Gothenburg Archaeological Theses 41.
- Vretemark, M., 1998. *Karleby kyrka. Traditionen som blev sann*. Småskrifter 5. Skaraborgs länsmuseum.
- Widéen, H., 1955. *Västsvenska vikingastudier*. Skrifter utgivna av Göteborgs arkeologiska museum 2.

Claes Theliander

Arkeologikonsult AB

Adolf Edelsvärdsgata 12

SE-414 51 Göteborg

Claes.Theliander@arkeologikonsult.se